

ה' אב, תשע"ג, 12.7.2013

גיליון מס' 367

פרשת דברים

לא משאירים את ההיסטוריה בעבר

מאת הרב אפרים ב"ק, קיבוץ כפר עציון

פרשת דברים נפתחת בנאומו הראשון של משה אל העם לפני מותו. חלקו הראשון של הנאום מוקדש לסקירה היסטורית של כמה מאירועי העבר שקרו לעם ישראל בדור הקודם. ההתייחסות של משה להיסטוריה הקרובה יחסית של עם ישראל מקבלת מקום מרכזי בפרשה שמבליט אולי מספר תפקידים שההיסטוריה ממלאת בחיינו.

כבר עמדו הפרשנים על כך שסיפור ההיסטוריה מפי משה שונה מהתיאור המקראי, זה שאנו מכירים, מעת ההתרחשות עצמה. מספיק להזכיר את פרשיית המרגלים שבה הדברים בולטים במספר פרטים כמו למשל: מי מעלה את הרצון לשליחת המרגלים? מי הם המרגלים? מהי המשימה המוצגת להם?

אחד ההבדלים שעולים בדברי משה הוא העברת האחריות לחטא המרגלים אל עם ישראל. משה אומר: "וישיבו אותנו דבר ויאמרו טובה הארץ אשר ה' אלקינו נותן לנו. ולא אביתם לעלות ותמרו את פי ה' אלהיכם"... (דברים א, כה-כו) ברור לנו שתגובת עם ישראל מתרחשת בעקבות דברי המרגלים שעוד לא הוזכרו, אולם הדרך שבה משה מספר לעם ישראל ולנו את הסיפור יש בה בכדי למתוח ביקורת על התנהגות העם בתגובתם לדברי המרגלים. משה משתמש בהיסטוריה כדי להעביר ביקורת, כדי להפיק לקחים, כדי ללמד את הדור הנוכחי מה נדרש ומה מצופה ממנו. זהו אחד הדברים שלומדים מההיסטוריה.

משה בוחר לפתוח את ספר דברים, את נאומו האחרונים לעם לפני פרידתו-מותו ולפני כניסתם לארץ והמעבר לשלב הבא בתולדות עם ישראל, דווקא בסקירה היסטורית ולא בדיבור על אידיאלים גדולים או ערכים נשגבים. לפתיחת הנאום, כידוע, יש חשיבות גדולה לגביי המשך הנאום, הן מצד הדובר והן מצד הקהל. ייתכן שמשה פותח דווקא בסקירה היסטורית כדי לומר לעם שיש דבר מה שקושר אותם זה לזה, שיוצר זיקה ביניהם והדבר הזה הוא ההיסטוריה המשותפת שלהם. ההיסטוריה הקצרה של העם היהודי מאז היותו עם חופשי, היא ההיסטוריה המשותפת לכל הקהל שעומד מול משה. עם הכניסה וההתיישבות בארץ הדור שנוולד במדבר עלול להתפצל ולפעול במסגרת שבטית ולא כעם מאוחד (כפי שקרה ברבות הימים, והניצנים נראים בפיצול שנים וחצי השבטים שנדרשים לגלות סולידאריות עם המסגרת הלאומית הכללית) ומשה רוצה בפתח דבריו לחזק את ה"דבק" הלאומי של העם, לפני הערכים והציפיות חשוב למשה לדאוג שעם ישראל אכן יהיה עם. ההיסטוריה מתפקדת בדברי משה כ"דבק" שיחבר את היחידים, את כל השבטים לעם אחד.

כיוון נוסף באשר לתפקידה של ההיסטוריה בחיי בני ישראל אז ובחינו כיום, ניתן לראות בדברי הרב יונתן זקס, רבה הראשי לשעבר של בריטניה, וכך הוא כותב:

”הנני יהודי כיוון שבהכירי את סיפור בני עמי, אני שומע אותם מפצירים בי לכתוב את הפרק הבא. לא הגעתי משומקום, יש לי עבר, ואם עבר כלשהו יכול לצוות על מישהו, הרי שעבר זה מצווה עלי. הנני יהודי משום שרק אם איוותר יהודי, יוסיף לחיות בי סיפורם של מאה דורות לפני. אני ממשיך את מסעם מכיוון שלאחר שהגענו לנקודה זו לא אתן לזה ולהם להיכשל. אין באמתחתי תשובה פשוטה יותר, ואיני מכיר תשובה רבת-עוצמה ממנה”
(רדיקלית אז רדיקלית עכשיו, עמ' 30)

ההיסטוריה, על פי הרב זקס היא יותר מאשר ”דבק”, היא יוצרת מחויבות של הדור הנוכחי כלפי הדורות שלפניו, מחויבות לשמירת השרשרת. משה, בסקירתו ההיסטורית בפתיחת דבריו, רוצה אולי ליצור אצל קהל שומעיו מחויבות להמשיך את ”הסיפור” היהודי, זה שהתחיל אך בדור הקודם, גם בשלב הבא – שלב הכניסה לארץ וההתיישבות בתוכה. משה מודע לקשיים שיעמדו בפני העם, למעבר הלא פשוט מהמדבר אל הארץ, המעבר מהנהגתו להנהגת יהושע והשופטים, ויודע כי כל הקשיים הללו יעמידו בפני העם את שאלת המחויבות. ההיסטוריה שמציג כאן משה אמורה לתת להם את המענה.

ההיסטוריה היא עדיין חלק מחיינו, ובחינת עניינה על פי פתיחת ספר דברים מעוררת אותנו להסתכל ולבחון את ההיסטוריה מנקודות מבט נוספות מעבר לידיעתה בלבד.

אפרים ושרה ב"ק מגדלים 6 ילדים לתפארת כפר עציון. אפרים מנסה לחנך את הדור הבא בביה"ס התיכון בקבוצת יבנה ובמספר מכינות קדם צבאיות. שותף לאירגון רבני 'צהר' ו'בית הלל'. מנחה מסעות לפולין מתוך תפיסה שההיסטוריה חשובה לנו בהווה, בשביל העתיד.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בעזרת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בעזרת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il
אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il